

Voor Anne,
die mij grenzeloze vreugde heeft gebracht

INHOUD

INLEIDING

DEEL 1 De twee bergen

1	Morele ecologie	37
2	Het Instagramleven	49
3	De onzekere streber	56
4	Het dal	61
6	De wildernis	75
5	Hart en ziel	82
7	Het toegewijde leven	91
8	De tweede berg	100

DEEL 2 Roeping

9	Hoe ervaar je een roeping?	129
10	Het openbaringsmoment	137
11	De rol van de mentor	143
12	Vampierdilemma's	150
13	Meesterschap	167

DEEL 3	Het huwelijk	
14	Het maxi-huwelijk	183
15	De fasen van intimiteit (I)	194
16	De fasen van intimiteit (II)	202
17	Het huwelijksbesluit	213
18	Het huwelijk: de leerschool die je samen opbouwt	222
DEEL 4	Levensbeschouwing en geloof	
19	Intellectuele toewijding	237
20	Religieuze toewijding	251
21	Een volslagen onverwachte wending	260
22	Muren en opstapjes	305
DEEL 5	De gemeenschap	
23	De ontwikkelingsfasen van een gemeenschap (I)	319
24	De ontwikkelingsfasen van een gemeenschap (II)	337
25	Conclusie: het relationeel manifest	354
DANKWOORD		371
NOTEN		375
REGISTER		385

INLEIDING

EENS IN DE ZOVEEL TIJD KOM IK MENSEN TEGEN DIE VREUGDE UITSTRALen. Ze lijken te gloeien door een soort innerlijk licht. Ze zijn aardig, kalm, genieten van de kleine dingen in het leven en zijn dankbaar voor de grote. Deze mensen zijn niet perfect. Ze raken uitgeput en gestrest en maken ook wel eens fouten. Maar ze leven voor anderen, niet voor zichzelf. Ze zijn duurzame verbintenissen aangegaan met hun gezin, een goed doel, een gemeenschap of iets waarin ze geloven. Ze weten waarom ze hier op aarde zijn en putten voldoening uit deze roeping. Hun leven is niet gemakkelijk. Ze hebben het welzijn van anderen tot hun verantwoordelijkheid gemaakt en zijn vastberaden zich hiervoor volledig in te zetten. Ze stralen rust uit, zijn oprecht geïnteresseerd en zorgen dat je je gekoesterd en erkend voelt.

Als je deze mensen ontmoet merk je dat de vreugde die ze uitstralen van een heel andere orde is dan het tijdelijke geluksgevoel dat je kunt voelen na een overwinning. Vreugde is niet alleen een gevoel, het kan een vooruitzicht zijn. Een blijvende vreugde die voortkomt uit de bezieling om je leven aan anderen te geven in plaats van alleen met jezelf bezig te zijn.

Als ik naar de levensloop van dit soort mensen kijk, zie ik een vorm

met twee bergen. Na hun schooltijd begonnen ze aan een carrière of stichtten ze een gezin en bepaalden een doel voor zichzelf, de eerste berg: ik word politieagent, arts, ondernemer, enzovoort. Op die eerste berg doorlopen we allemaal bepaalde stadia van het leven: we maken ons los van onze ouders, gaan op zoek naar onze eigen identiteit, ontwikkelen onze talenten, bouwen een persoonlijkheid op – ons ego – en proberen een stempel te drukken op de wereld om ons heen. Mensen die deze eerste berg beklimmen zijn vooral bezig met hun eigen reputatie. Ze houden continu een score bij. Waar sta ik? Hoe voldoe ik? Hoe verhoud ik me tot anderen? Volgens psycholoog James Hollis zijn we in dit stadium geneigd te denken: ik ben wat de wereld zegt dat ik ben.

De doelen op die eerste berg zijn de gebruikelijke doelen in onze cultuur: succesvol zijn, aanzien hebben, in de juiste sociale kringen verkeren en persoonlijk geluk ervaren. Kortom: je wilt een leuk huis, een fijn gezin, mooie vakanties, lekker eten, goede vrienden, enzovoort.

Maar dan gebeurt er iets.

Sommige mensen hebben de top van die eerste berg bereikt. Ze zijn succesvol, hebben alles wat hun hart begeert, maar toch missen ze iets. Ze vragen zich af: is dit het nou? Ze hebben het gevoel dat er méér moet zijn in het leven.

Anderen worden door een tegenslag van de berg geslagen. Er gebeurt iets onverwachts met hun carrière, hun gezin of hun reputatie. Plotseling is het leven niet meer alleen rozengeur en maneschijn, maar krijgen ze te maken met pijnlijke teleurstellingen. Het leven ziet er dan opeens heel anders uit.

Voor nog weer anderen gebeurt er iets wat hen volledig uit het lood slaat: de dood van een kind, een ernstige ziekte, een verslaving of een andere tragische gebeurtenis die hun leven van het ene op het andere moment compleet verandert. Wat de oorzaak ook is, deze mensen staan niet meer op de berg; ze zitten in een diep dal. Dit kan overigens iedereen overkomen, op elke leeftijd en op elk moment in het leven. Je bent er nooit te jong of te oud voor.

De dieptepunten in ons leven zorgen ervoor dat er een diepere laag in onszelf wordt blootgelegd. Genadeloos wordt duidelijk dat

we niet zijn wie we dachten dat we waren. Mensen in het dal zijn als het ware opengebrosen. Er komt een laag tevoorschijn waarvan ze niet wisten dat ze die in zich hadden en waaraan ze nooit eerder aandacht hebben besteed. Een laag waar de diepste wonden en de sterkste verlangens zich ophouden.

Geconfronteerd met dit soort lijden verstijven sommige mensen. Het maakt ze bang en boos en ze deinzen terug voor het diepste van hun ziel. Hun leven wordt steeds kleiner en ze vereenzamen. We kennen allemaal wel iemand die vastzit in de woede over een of ander onrecht dat hem lang geleden is aangedaan en die zo verbitterd is dat hij iedereen om zich heen heeft weggejaagd.

Het dal kan ook een nieuw begin betekenen. Sommige mensen komen er als herboren uit. De periode van ellende heeft de oppervlakkigheid van het alledaagse leven onderbroken en ze hebben een andere kant van zichzelf ontdekt. Ze staan dichter bij zichzelf en beseffen dat ze een fundamenteel vermogen in zich hebben om te geven om anderen, een verlangen om het zelf te overstijgen en zich te richten op anderen. Als ze dit verlangen eenmaal ontdekt hebben zijn ze klaar om een nieuw mens te worden. Ze zien alles in het leven met nieuwe ogen. Ze zijn in staat hun naasten lief te hebben als zichzelf, niet omdat het goed klinkt, maar omdat ze het echt zo voelen. Hun leven wordt vanaf nu bepaald door hoe ze zijn omgegaan met hun grootste tegenslag.

De mensen die door diep lijden zijn gegroeid en hun oude ik zijn ontstegen, lopen tegen twee dingen aan. Eerst komen ze in opstand tegen hun ego-ideaal. Op de eerste berg speelde het ego een belangrijke rol. Ze hadden een duidelijke visie van waar ze naartoe wilden en wat dat zou opleveren voor hun ego; succes, aanzien en plezier. In het dal wordt echter duidelijk dat het ego helemaal niet zo belangrijk is. Naderhand speelt het ego nog wel eens op, en soms geven ze zelfs toe aan deze egoïstische verlangens, maar in het algemeen beseffen deze mensen dat de verlangens van het ego nooit kunnen bevredigen waar het werkelijk om gaat in het leven. Ze beseffen dat ze beter zijn dan hun ego-ideaal, zoals Henri Nouwen het omschrijft.

Ten tweede komen ze in opstand tegen de mainstream-cultuur. Hun hele leven hebben ze geleerd dat je als mens moet streven naar

persoonlijk succes – geld, macht, roem. Maar plotseling zijn ze niet meer geïnteresseerd in wat andere mensen zeggen dat ze moeten willen. Ze verlangen naar dingen die echt de moeite waard zijn. De wereld moedigt aan te consumeren, maar deze mensen willen juist geconsumeerd worden; volledig opgaan in een morele zaak. De wereld zegt dat je onafhankelijk moet willen zijn, maar deze mensen kiezen voor onderlinge afhankelijkheid, ze willen juist onderdeel zijn van een netwerk van betekenisvolle relaties. De wereld zegt dat je naar individuele vrijheid moet streven, maar deze mensen willen juist intimiteit en betrokkenheid. De wereld wil dat ze de sociale ladder beklimmen en succes najagen, maar deze mensen willen juist iets betekenen voor anderen. De tijdschriften willen dat ze zich afvragen: ‘Wat kan ik doen om mezelf gelukkig te maken?’, maar deze mensen streven iets na wat groter is dan persoonlijk geluk.

De mensen die door hun lijden zijn gegroeid, zijn moedig genoeg om afscheid te nemen van delen van hun oude zelf. Beneden in het dal veranderden hun motivaties. Ze zijn niet meer gericht op zichzelf, maar richten zich nu op anderen.

Op dit punt realiseren ze zich: die eerste berg was helemaal niet de berg waar het om gaat. Er is nog een andere, grotere berg die veel belangrijker is. De tweede berg is niet het tegenovergestelde van de eerste berg. Als je de tweede berg beklimt, betekent het niet dat je de eerste berg afwijst. Het is de reis erna. Het is een andere benadering van het leven.

Op dit punt gooien sommige mensen het roer radicaal om. Ze geven hun advocatenpraktijk op en gaan naar Tibet. Ze zeggen hun baan als consultant op en worden docent op een school in een achterstandsbuurt. Anderen blijven waar ze zitten, maar besteden hun tijd anders. Een vriendin van mij bouwde een succesvol bedrijf op in Central Valley, Californië. Dat bedrijf heeft ze nog steeds, maar ze besteedt het merendeel van haar tijd aan het opzetten van kleuterscholen en gezondheidscentra voor haar werknemers. Ze bevindt zich op haar tweede berg.

Nog weer anderen behouden hun baan en blijven in hun huwelijk, maar maken een persoonlijke transformatie door. Het draait allemaal niet meer om hen, het draait om hun roeping. Als ze rector zijn,

halen ze hun voldoening uit het laten schitteren van hun docenten. Als ze bij een bedrijf werken, zien ze zichzelf niet langer als manager maar als mentor; ze zijn gericht op de groei van hun medewerkers. Ze maken van hun organisatie een plek waar mensen een doel hebben en werken vanuit een intrinsieke motivatie en niet alleen voor een salaris.

In hun boek *Practical Wisdom* vertellen psycholoog Barry Schwartz en politiek wetenschapper Kenneth Sharpe een verhaal over Luke, een schoonmaker in een ziekenhuis. In het ziekenhuis waar Luke werkt, ligt een jongen in coma na een vechtpartij. De vader van de jongen zit elke dag naast het bed, al ruim een halfjaar. Op een dag komt Luke binnen en maakt de kamer van de jongen schoon. Zijn vader is er op dat moment niet. Hij is buiten een sigaretje gaan roken. Later die dag loopt Luke de vader van de jongen op de gang tegen het lijf. De vader snauwt tegen hem dat hij de kamer van zijn zoon vandaag niet heeft schoongemaakt.

Op de eerste berg zie je het schoonmaken van kamers als je werk. ‘Ik heb die kamer wél schoongemaakt,’ zou je terug kunnen snauwen. ‘U was alleen even naar buiten om te roken.’ Op de tweede berg zie je jezelf als iemand die dienstbaar is aan de patiënten en hun familie. Je reactie zou dan zijn: deze man heeft troost nodig: maak die kamer nog een keer schoon.

En dat deed Luke. Later vertelde hij een interviewer: ‘Ik maakte de boel schoon zodat hij het kon zien [...] Ik kan me best voorstellen dat hij zich vreselijk voelde. Zijn zoon lag daar al ruim een halfjaar. Hij was gewoon gefrustreerd en ik heb die kamer opnieuw schoongemaakt. Ik was helemaal niet boos. Ik begreep het wel.’¹

Of neem Abraham Lincoln. Als jongeman had Lincoln een ontembare honger naar roem en macht, zo erg dat hij er zelf bang van werd. Maar het in stand houden van de Unie was zo’n belangrijk doel voor hem dat zijn eigen belang er niet langer toe deed. Hij liet zijn persoonlijke doelen achter zich en begon aan de beklimming van zijn tweede berg.

Op een dag in november 1861 bracht hij een bezoek aan generaal George McClellan, om er bij hem op aan te dringen de strijd met de Confederatie agressiever aan te pakken. Toen Lincoln arriveerde,

was McClellan niet thuis. Lincoln liet de butler weten dat hij samen met de minister van Buitenlandse Zaken, William Seward, en een regeringsmedewerker, John Hay, in de salon zou wachten. McClellan kwam een uur later thuis en liep langs de kamer waar de president zat te wachten. Lincoln wachtte nog eens een halfuur. De butler verscheen om te zeggen dat McClellan had besloten zich voor de avond terug te trekken en Lincoln een andere keer zou ontvangen. McClellan speelde een machtsspelletje met Lincoln.

Hay reageerde verbolgen. Wie heeft de brutaliteit om de president van de Verenigde Staten zo respectloos te behandelen? Lincoln was echter onverstoort. ‘Het is op dit moment beter om geen punt te maken van etiquette en persoonlijke waardigheid,’ zei hij tegen Seward en Hay. Dit ging niet om hem, zijn trots stond niet op het spel. Hij zou wel een eeuwigheid willen wachten als hij een generaal kon vinden die voor de Unie zou strijden. Lincoln had zijn eigen belang opzijgezet. Het doel om de Unie in stand te houden vormde het middelpunt van zijn leven en dat ultieme doel lag buiten hemzelf.

Bepalen waar je ultieme doel ligt is de manier om erachter te komen of je op je eerste of je tweede berg bent. Ligt dit doel bij jezelf of bij iets of iemand buiten jezelf?

Als de eerste berg gaat over het opbouwen van het ego en het bepalen van het zelf, dan gaat de tweede berg over het afwerpen van het ego en het verliezen van het zelf. Als de eerste berg gaat over verwerken, dan gaat de tweede berg over bijdragen. Als de eerste berg elitair is – uitstijgen boven de rest – dan is de tweede berg egalitair – jezelf plaatsen tussen degenen die jou nodig hebben en arm in arm met hen lopen.

De tweede berg beklim je niet zoals je de eerste berg beklimt. De eerste berg verover je. Je bepaalt de top en je klauwt je een weg naar boven. Door de tweede berg wórd je veroverd. Je geeft je over aan een doel en doet alles wat nodig is om aan je roeping te beantwoorden en het probleem of het onrecht het hoofd te bieden. Op de eerste berg ben je ambitieus, strategisch en onafhankelijk. Op de tweede berg ben je relationeel, intiem en volhardend.

Inmiddels kan ik eerste- en tweedebergmensen herkennen. Eerstebergmensen zijn meestal opgewekt, interessant en prettig in de

omgang. Ze hebben vaak een indrukwekkende baan en nemen je mee naar de beste restaurants. Tweedebergmensen hebben niks tegen aardse genoegens. Ze kunnen genieten van een goed glas wijn of een mooi strand. (Niets erger dan mensen die zo spiritueel zijn dat ze niet meer van de wereld houden.) Maar deze genoegens vallen in het niet bij het ultieme doel waaraan ze hun leven hebben gewijd en de vreugde en voldoening die ze daarbij ervaren. Als ze moeten kiezen, dan kiezen ze voor die vreugde.

Hun dagen zijn doorgaans vermoeiend, omdat ze zich volledig in dienst hebben gesteld van anderen. Hun dagen worden gevuld met allerlei verzoeken en eisen waaraan ze continu moeten voldoen. Maar ze leven op een volle manier, activeren diepere lagen van zichzelf en nemen bredere verantwoordelijkheden op zich. Ze hebben besloten dat: ‘het gewicht of de last van de glorie van mijn naaste dagelijks op mijn schouders gelegd zou moeten worden, een last zo zwaar dat hij alleen door nederigheid te dragen is en de rug van hoogmoedigen breekt’², zoals C.S. Lewis het verwoordde.

Ook herken ik eerste- en tweedebergorganisaties. Soms werk je bij een bedrijf of ga je naar een universiteit die niet veel indruk op je maakt. Je haalt eruit waar je voor kwam en je vertrekt. Tweedebergorganisaties daarentegen weten mensen tot in het diepst van hun ziel te raken en laten een blijvend stempel achter. Het is bijvoorbeeld overduidelijk bij mariniers, mensen die op Morehouse College hebben gestudeerd, muzikanten van conservatorium Juilliard en NASA-wetenschappers. Deze instituten hebben een collectief doel, gedeelde rituelen en een gemeenschappelijke oorsprong. Ze voeden hechte relaties en eisen volledige toewijding. Ze leiden niet alleen op, ze transformeren.

HET PLAN

Het eerste doel van dit boek is om stap voor stap en met concrete voorbeelden te laten zien hoe mensen van de eerste naar de tweede berg gaan, om te laten zien hoe zo’n leven met een diepere betekenis eruitziet. Iedereen zegt dat je een doel moet dienen dat groter is dan jijzelf, maar niemand vertelt je hoe.

Het tweede doel is te laten zien hoe samenlevingen van de eerste naar de tweede berg kunnen gaan. Uiteindelijk is het doel van dit boek om verbinding te scheppen in de hedendaagse gepolariseerde maatschappij. Onze samenleving kampt met een ernstige verbindings- en saamhorigheids crisis. We leven in een cultuur van hyperindividualisme. Er is continu spanning tussen het zelf en de maatschappij, tussen het individu en de groep. De afgelopen zestig jaar zijn we doorgeslagen naar het zelf. De enige uitweg is een nieuw evenwicht te vinden, een cultuur op te bouwen die vaart op duurzame relaties, gemeenschapszin en intense verbintenissen – zaken die ons leven een diepere betekenis geven en waar we diep vanbinnen naar verlangen, maar die we ondermijnen met onze hyperindividuele manier van leven.

In het eerste deel ga ik uitgebreid in op hoe het leven op de twee bergen zich voltrekt. Ik neem je mee de eerste berg op, we dalen aan de andere kant af naar het dal en gaan vervolgens de tweede berg op. Vat deze metafoer alsjeblieft niet al te letterlijk op. Er bestaat uiteraard geen formule voor hoe elk leven zich afspeelt. (Mijn vrouw lijkt bijvoorbeeld eerst haar tweede berg te hebben beklommen. Ze groeide op in een omgeving waar de nadruk werd gelegd op morele verbintenis in plaats van op individueel succes.) Ik gebruik deze metafoer om twee verschillende vormen van morele ethiek aan te duiden die bepalend kunnen zijn in een leven – een leven dat voor het zelf wordt geleid en een leven dat als een geschenk voor anderen wordt geleid. Ik wil aantonen waarom deze eerste vorm, die veel voorkomt in onze westerse cultuur, niet bevredigend is. Aan de hand van ervaringen van mensen op hun weg naar een leven dat meer voldoening geeft, beschrijf ik de inzichten die ze onderweg kregen en de ontdekkingen die ze deden. Gaandeweg raken we steeds bedreverner in het leiden van ons leven. We worden wijzer en gaan steeds een laagje dieper. In dit boek probeer ik te vangen hoe dat precies in zijn werk gaat.

In de tweede helft van het boek beschrijf ik de mentaliteit van mensen die leven op de tweede berg. Mensen op de eerste berg leiden een leven dat mobiel en licht verbonden is. Mensen op de tweede berg zijn diepgeworteld en intens verbonden. Het leven op de

tweede berg is een toegewijd leven. Als ik beschrijf hoe mensen op de tweede berg leven, beschrijf ik eigenlijk hoe deze mensen diepgaande verbintenissen zijn aangegaan met anderen en hoe ze die vol passie naleven. Deze mensen houden niet altijd maar alle opties open om op elk moment te kunnen doen waar ze zelf zin in hebben. Ze hebben posities ingenomen. Mensen op de tweede berg zijn sterke verbintenissen aangegaan met een van deze vier zaken:

Een roeping
 Een echtgeno(o)t(e) en gezin
 Een levensfilosofie of geloof
 Een gemeenschap

Een verbintenis aangaan is een belofte doen aan iets zonder er iets voor terug te verwachten. Een verbintenis is verliefd worden op iets en dat vervolgens consolideren voor momenten dat de liefde hapert. In het tweede deel van dit boek ga ik dieper in op het aangaan van verbintenissen: hoe worden mensen zich bewust van een roeping en volgen die vervolgens; hoe beslissen mensen met wie ze gaan trouwen en hoe groeien ze in het huwelijk; hoe komen ze tot een levensfilosofie en hoe ervaren ze geloof; hoe worden ze gegrepen door een verlangen om hun gemeenschap te dienen; hoe komen ze tot een intensieve samenwerking met anderen om hun gemeenschap te helpen groeien. De vervulling van ons leven hangt af van hoe we die verbintenissen – die soms flink kunnen botsen – kiezen en ernaar leven.

Een aantal van de mensen die ik in dit boek beschrijf, leiden hun leven op een zeer hoog niveau. De kans is groot dat mensen als jij en ik onszelf nooit zo zullen opofferen als zij hebben gedaan. We zullen altijd tekortschieten, omdat we ook maar mensen zijn en nu eenmaal nog steeds meer op onszelf gericht zijn dan we willen toegeven. Maar het is goed om hoog in te zetten. Het is belangrijk dat we ons laten inspireren door de voorbeelden van anderen en dat we weten dat een leven van diepe verbintenissen mogelijk is. Als we tekortschieten, dan zal dat zijn vanwege onze eigen beperkingen, niet omdat we een ontoereikend ideaal hadden.

WAT IK HEB GELEERD

Het onderscheid tussen de eerste en de tweede berg doet een beetje denken aan het onderscheid dat ik maakte in mijn vorige boek, *The Road to Character*: tussen je cv-deugden en je grafrede-deugden, met andere woorden: leef je voor de dingen die goed staan op je cv of leef je voor wat anderen straks over je zullen zeggen als je er niet meer bent? Nu moet ik opbiechten dat ik met dit boek de beperkingen van mijn vorige boek deels wil compenseren. De mensen die ik in *The Road to Character* beschreef hebben ons veel te leren. Maar een boek wordt in een bepaalde periode geschreven, op een bepaald moment op onze reis. De vijf jaar na de verschijning van dat boek zijn de meest bewogen jaren van mijn leven geweest. Die jaren, waarin ik zowel pijn als vreugde heb gekend, zijn waardevolle lessen geweest in de kunst en valkuilen van het leven. Ze hebben me heel veel begrip gebracht.

Toen ik *The Road to Character* schreef, zat ik nog opgesloten in de gevangenis van het individualisme. Ik geloofde dat we het meest uit het leven kunnen halen als we zelf de controle pakken, als we het roer nemen en ons eigen schip sturen. Ik geloofde dat karakter iets is wat je zelf opbouwt. Je bepaalt je kernzonde en vervolgens gebruik je al je wilskracht om je zwakste plekken sterker te maken.

Ik geloof niet meer dat karaktervorming een individuele taak is die voor iedereen haalbaar is. Ik geloof niet langer dat het opbouwen van een karakter vergelijkbaar is met naar de sportschool gaan: je doet je oefeningen en je bouwt je eerlijkheid, moed, integriteit en lef op. Mijn overtuiging is nu dat een goed karakter een bijproduct is van jezelf in dienst stellen van anderen. Je verbindt jezelf aan dingen die je aandacht waard zijn. Je geeft jezelf volledig aan een gemeenschap of een goed doel, doet beloften aan andere mensen, bouwt een stevig web van liefdevolle relaties, verliest jezelf in het dagelijks klaarstaan voor anderen, terwijl zij op hun beurt ook klaarstaan voor jou. Het is belangrijk om karakter te hebben en de weg ernaartoe kan heel leerzaam zijn. Maar er is iets wat nog beter is: morele vreugde. En de gemoedsrust die voortkomt uit de liefdevolle overgave van jezelf aan anderen.

Verder geloof ik niet langer dat onze maatschappij cultureel en moreel goed in elkaar zit en dat onze enige verantwoordelijkheid is onszelf individueel te ontplooien. De afgelopen paar jaar ben ik daar als gevolg van persoonlijke, nationale en internationale gebeurtenissen radicaal anders over gaan denken. Ik ben nu van mening dat het algemeen heersende individualisme van onze huidige samenleving een ramp is; de nadruk op het zelf – individueel succes, zelfontplooiing, individuele vrijheid, zelfverwezenlijking – is een ramp. Een echt goed leven leiden vereist een veel grotere verandering. Het is niet genoeg om aan je eigen zwakheden te werken. Het hele culturele model moet drastisch verschuiven van de mentaliteit van het hyper-individualisme van de eerste berg naar de relationele en verbindende mentaliteit van de tweede berg.

WAAROM WE HIER ZIJN

Ik heb dit boek deels geschreven om mezelf te herinneren aan het leven dat ik wil leiden. Wij schrijvers leggen onze ziel bloot in het openbaar, ook al doen we net alsof we over iemand anders schrijven. Met andere woorden: we proberen anderen te leren wat we eigenlijk zelf moeten leren. Mijn eerste berg was een waanzinnig gelukkige. Ik boekte beroepsmatig gezien veel meer succes dan ik ooit had verwacht. Maar die beklimming veranderde me in iemand die afstandelijk was, zich onkwetsbaar waande en slecht communiceerde, althans, wat mijn privéleven betrof. De verantwoordelijkheden die bij een relatie horen ging ik uit de weg. Mijn ex-vrouw en ik hebben de afspraak dat we niet in het openbaar over ons huwelijk en onze echtscheiding praten. Maar als ik terugkijk op mijn fouten en tekortkomingen komen die vaak neer op dingen die ik heb nagelaten. Ik heb verzuimd er te zijn voor de mensen die dicht bij me stonden en voor wie ik er had moeten zijn. Ik heb me aan deze verantwoordelijkheid onttrokken: ik zocht uitvluchten, hing de workaholic uit, ging conflicten uit de weg, leefde me niet in anderen in en ik uitte me niet, deed niet wat er in me omging. Ik heb bijvoorbeeld twee oude, goede vrienden die vierhonderd kilometer bij me vandaan wonen. Steeds als ik te druk, te chaotisch en te ver weg was als zij me nodig

hadden of me gewoon wilden zien, heeft dat aan hun kant van de vriendschap enorm veel geduld en vergevingsgezindheid geëist. Met een mengeling van schaamte en dankbaarheid kijk ik naar die goede vriendschappen. Er niet zijn voor diegenen die ik liefheb, omdat ik tijd belangrijker vind dan mensen en productiviteit belangrijker dan relaties, vormt een terugkerend patroon in mijn leven.

Je zaait wat je oogst. Mijn fouten stapelden zich op en denderden in 2013 op me neer. In dat jaar belandde ik in een diep dal. De realiteit die mijn leven bepaalde viel weg. Na 27 jaar strandde mijn huwelijk. Na die mislukte verbintenis verhuisde ik naar een flat. Mijn kinderen werden volwassen en gingen op kamers om te studeren of bereidden zich daarop voor. Ik zag ze nog wel als we bijvoorbeeld uit eten gingen, maar ik miste die korte momenten samen thuis op de gang of in de keuken. Mijn volwassen leven had ik doorgebracht in conservatieve politieke bewegingen, maar mijn conservatisme sloot niet langer aan bij het heersende conservatisme, dus intellectueel en politiek was ik opeens ook ongebonden. Een groot deel van mijn sociale leven had zich in conservatieve kringen afgespeeld, en die verbindingen begonnen weg te vallen. Ik realiseerde me dat ik veel vriendschappen had die niet erg diep gingen. Weinig mensen namen mij in vertrouwen, omdat ik niet iets uitstraalde wat kwetsbaarheid aanmoedigde. Ik had het te druk en was altijd bezig.

Ik voelde me ontworteld, eenzaam, vernederd, in de war. Het leek alsof ik continu dronken was – mijn emoties zaten hoog, op mijn playlists stonden alleen maar liedjes over hartzeer van Sinéad O'Connor en Snow Patrol. Ik wierp mezelf behoeftig op mijn vrienden op een manier die ik nu gênant vind – ik sta er daarom liever niet te lang bij stil. Ik was ongebonden en vroeg me af hoe de rest van mijn leven eruit zou moeten zien, terwijl ik met de geest van een 52-jarige de problemen van een 22-jarige probeerde aan te pakken.

Na mijn mislukte huwelijk heb ik de daaropvolgende vijf jaar nagedacht en gelezen over hoe je verbintenissen goed aangaat, hoe je je leven betekenis kunt geven nadat alle aardse successen je geen bevrediging hebben gegeven. Dit boek is een product van die zoektocht. Het schrijven ervan was mijn poging mezelf een schop onder mijn kont te geven, onderdeel van mijn voortdurende poging om